

WYMAGANIA EDUKACYJNE Z PRZEDMIOTU UZUPEŁNIAJĄCEGO HISTORIA I SPOŁECZEŃSTWO

1. Zasady budowy i realizacji programu

Celem przedmiotu jest poszerzenie wiedzy uczniów „z zakresu historii z elementami wiedzy o społeczeństwie i wiedzy o kulturze”.

Zajęcia z przedmiotu historia i społeczeństwo mają charakter interdyscyplinarny. Na lekcjach powinno się korzystać z tekstów kultury: piśmiennictwa, ikonografii, nagrań muzycznych i filmowych, ze szczególnym uwzględnieniem dorobku kultury Polski i własnego regionu.

W programie treści nauczania i wymagania zostały pogrupowane w ramach dziewięciu modułów, zgodnie z podziałem na wątki tematyczne wprowadzonym w podstawie programowej:

- **Ojczysty Panteon i ojczyste spory**
- **Europa i świat**
- **Rządzący i rządzeni**
- **Wojna i wojskowość**
- **Język, komunikacja i media**
- **Kobieta i mężczyzna, rodzina**
- **Nauka**
- **Swojskość i obcość**
- **Gospodarka**

W ramach modułów materiał został z kolei uporządkowany zgodnie z wprowadzonym w podstawie programowej podziałem na pięć wątków epokowych:

- **Starożytność**
- **Średniowiecze**
- **Nowożytność**
- **XIX w.**
- **XX w.**

Zgodnie z podstawą programową nauczanie przedmiotu historia i społeczeństwo musi objąć nie mniej niż cztery wątki tematyczne lub epokowe, przy czym musi się znaleźć wśród nich wątek *Ojczysty Panteon i ojczyste spory*. Pozostałe wątki wybiera nauczyciel.

2. Cele kształcenia i wychowania

Głównym celem kształcenia w ramach przedmiotu historia i społeczeństwo jest wyjaśnienie uczniom zjawisk, procesów i pojęć historycznych charakterystycznych dla różnych epok oraz ułatwienie zrozumienia współczesnego świata. Głównym celem wychowawczym jest kształtowanie u uczniów postaw patriotycznych i obywatelskich.

Cele poznawcze i kształcące

Przyswojenie przez uczniów określonego zasobu wiadomości z historii – kultury europejskiej, języka, rodziny, nauki, gospodarki, polityki, wojskowości, dziejów ojczystych, aby umożliwić im:

- określanie czasu i miejsca wydarzeń oraz procesów historycznych,
- ocenianie faktów, procesów i postaci historycznych,
- posługiwanie się ze zrozumieniem pojęciami historycznymi,
- wykorzystywanie wiedzy historycznej w analizie wydarzeń i procesów zachodzących we współczesnym świecie.

Kształtowanie u uczniów zdolności wykorzystywania posiadanych umiejętności do rozwiązywania problemów:

- rozpoznawania rodzajów źródeł historycznych i określania ich specyfiki,
- dokonywania selekcji źródeł i zawartych w nich informacji,
- odróżniania opinii od faktów,
- posługiwania się mapą w wyjaśnianiu procesów historycznych (społecznych, politycznych, gospodarczych itd.).

Cele wychowawcze

Rozwijanie u uczniów postaw odgrywających kluczową rolę w funkcjonowaniu człowieka we współczesnym świecie:

- kształtowanie postaw obywatelskich i patriotycznych,
- promowanie poszanowania tradycji i kultury ojczystej,
- kształtowanie postaw tolerancji wobec innych cywilizacji, kultur i tradycji,
- pobudzanie aktywności i doskonalenie umiejętności pracy zespołowej.

3. Sposoby osiągania celów edukacyjnych

Przedmiot historia i społeczeństwo daje nauczycielowi możliwość swobodnego doboru metod nauczania. Na lekcjach nauczyciel może stosować zarówno tradycyjne, podające metody nauczania, jak i metody aktywizujące. Metody aktywizujące pozwalają na rozwijanie u uczniów różnych umiejętności wskazanych w wymaganiach podstawy programowej i na kształtowanie zdolności historycznego myślenia. Nauczyciel powinien zorganizować zajęcia tak, aby uczniowie pracowali z wykorzystaniem różnorodnych metod, zarówno samodzielnie, jak i w grupach.

4. Ocena osiągnięć uczniów

Cele oceniania

Celem oceniania osiągnięć ucznia z przedmiotu historia i społeczeństwo jest:

- poinformowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i postępach w zakresie zdobywania wiedzy,
- wspieranie działań ucznia i motywowanie go do dalszej pracy,
- wdrażanie ucznia do systematycznej pracy, samokontroli i samooceny,
- dostarczenie rodzicom (prawnym opiekunom) i nauczycielom informacji o postępach, trudnościach i specjalnych uzdolnieniach ucznia,
- umożliwienie nauczycielowi doskonalenia organizacji i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej,
- uświadomienie uczniowi poziomu jego osiągnięć w odniesieniu do możliwości oraz jego stosunku do odpowiednich wymagań edukacyjnych.

Propozycja kryteriów oceniania osiągnięć uczniów

Poziom wymagań wykraczających (ocena celująca).

Uczeń:

- ma wiedzę i umiejętności, których zakres jest szerszy niż wymagania programowe,
- samodzielnie i twórczo rozwija własne uzdolnienia,
- proponuje nietypowe rozwiązania,
- bierze udział w konkursach przedmiotowych i odnosi sukcesy,
- wiąże wiadomości w logiczny układ,
- korzysta z różnych źródeł informacji.

Poziom wymagań dopelniających (ocena bardzo dobra).

Uczeń:

- wyczerpująco opanował cały materiał podstawy programowej,
- umiejętnie wykorzystuje wiadomości w teorii i w praktyce bez pomocy nauczyciela,
- właściwie rozumie uogólnienia i związki między nimi oraz wyjaśnia zjawiska historyczne,
- samodzielnie interpretuje dane z różnych źródeł historycznych,
- łączy wiedzę z różnych przedmiotów nauczania.

Poziom wymagań rozszerzających (ocena dobra).

Uczeń:

- opanował wymagania określone w podstawie programowej,
- analizuje i porównuje informacje zawarte w różnych źródłach historycznych,
- wyjaśnia przyczyny i skutki omawianych wydarzeń,
- podstawowe pojęcia i prawa ujmuje w terminach naukowych,
- samodzielnie wypowiada się w sposób umiarkowanie spójny,

- stosuje wiedzę w sytuacjach teoretycznych i praktycznych.

Poziom wymagań podstawowych (ocena dostateczna).

Uczeń:

- w podstawowym stopniu opanował wymagania określone w podstawie programowej,
- przedstawia główne przyczyny i etapy rozwoju wydarzeń,
- potrafi logicznie połączyć wiadomości podstawowe,
- z pomocą nauczyciela wykorzystuje wiadomości do celów praktycznych i teoretycznych,
- charakteryzuje źródła historyczne i analizuje informacje w nich zawarte.

Poziom wymagań koniecznych (ocena dopuszczająca).

Uczeń:

- w niepełnym stopniu opanował wymagania określone w podstawie programowej,
- umieszcza najważniejsze wydarzenia w czasie i przestrzeni,
- rozwiązuje zadania o niewielkim stopniu trudności,
- rozpoznaje rodzaj źródła historycznego oraz odpowiada na proste pytania dotyczące tego źródła.

5. ZASADY OCENIANIA

I. Uczeń otrzymuje oceny bieżące z następujących form kontroli wiedzy i umiejętności:

❖ **sprawdziany pisemne:**

- przeprowadzane po zakończeniu działów programu
- są obowiązkowe dla wszystkich uczniów; uczeń nieobecny musi zaliczyć ten sprawdzian w terminie ustalonym przez nauczyciela
- czas trwania sprawdzianu wynosi 45 minut
- mogą być dwuczęściowe i każdy uczeń może z takiego sprawdzianu otrzymać dwie oceny
- nauczyciel przeprowadza sprawdzian z danego działu tylko w dwóch terminach
- uczeń ma prawo do jednokrotnej poprawy oceny ze sprawdzianu wyłącznie pisemnie, w ciągu 2 tygodni po wpisaniu oceny do dziennika
- tylko ocena uzyskana w wyniku poprawy jest brana pod uwagę przy ustalaniu ocen śródrocznych i rocznych
- uczeń, który z powodu usprawiedliwionej, dłuższej nieobecności nie pisał sprawdzianu w pierwszym terminie ma możliwość poprawiania oceny uzyskanej w drugim terminie
- uczeń, który z powodu usprawiedliwionej, dłuższej nieobecności nie pisał sprawdzianu w pierwszym i drugim terminie, ma możliwość pisania sprawdzianu (bez możliwości poprawy w przypadku oceny niedostatecznej) w terminie uzgodnionym z nauczycielem
- uczeń, który z powodu nieusprawiedliwionej lub nieuzasadnionej nieobecności na pierwszym terminie pisał sprawdzian wyłącznie w drugim terminie, nie ma możliwości poprawiania oceny niedostatecznej
- w przypadku dłuższych nieobecności ucznia spowodowanych długotrwałą chorobą lub przypadkami losowymi, terminy sprawdzianów są uzgadniane między uczniem a nauczycielem
- niezaliczenie lub niepoprawienie ocen niedostatecznych ze sprawdzianów ma znaczący wpływ na ocenę śródroczną i roczną; może spowodować wystawienie oceny niedostatecznej
- za odpisywanie od innych lub korzystanie ze „ściągi” podczas sprawdzianów uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną, której nie może poprawiać

❖ **kartkówka:**

- krótka, niezapowiedziana lub zapowiedziana, pisemna forma sprawdzenia wiedzy i umiejętności
  - trwa 10-20 minut, jest obowiązkowa dla uczniów jeśli została zapowiedziana
  - obejmuje wiedzę z trzech ostatnich tematów
- dłuższa, zapowiedziana, pisemna forma sprawdzenia wiedzy i umiejętności
  - trwa 30 minut, jest obowiązkowa dla uczniów
  - obejmuje wiedzę z większej partii materiału
- uczniowie nie mogą poprawiać ocen z kartkówki

Skala przeliczania uzyskanych punktów ze sprawdzianów i kartkówek na oceny cząstkowe

Ocena	% maksymalnej ilości punktów:
celujący (6)	100%
+ bardzo dobry (+5)	97-99%
bardzo dobry (5)	87-96%
+ dobry (+4)	84-86%
dobry (4)	74-83%
+ dostateczny (+3)	71-73%
dostateczny (3)	60-70%
+ dopuszczający (+2)	57-59%
dopuszczający (2)	46-56%
niedostateczny (1)	45% i niżej

❖ **odpowiedź ustna:**

- średnio 1-2 razy w semestrze; uczniowie osiągający wysokie oceny ze sprawdzianów są rzadziej pytani, a uczniowie osiągający słabe wyniki są częściej pytani
- odpowiedź ustna dotyczy znajomości materiału z trzech ostatnich tematów
- zadawane przez nauczyciela dodatkowe pytania naprowadzające wpływają na obniżenie oceny,
- kryteria oceny odpowiedzi:
  - **celujący (6):** odpowiedź wykracza poza obowiązujący program nauczania, wskazuje na szczególne zainteresowanie historią, zawiera oryginalne przemyślenia i oceny
  - **bardzo dobry (5):** odpowiedź wyczerpująca pod względem merytorycznym, uczeń swobodnie operuje faktami i dostrzega związki między nimi, właściwie wnioskuje, potrafi ocenić omawiane fakty i wydarzenia
  - **dobry (4):** odpowiedź samodzielna, zawiera większość wymaganych faktów, poprawna pod względem językowym, dopuszczalne są nieliczne błędy
  - **dostateczny (3):** odpowiedź zawiera najistotniejsze fakty, uczeń potrafi je ocenić i umieścić w czasie oraz przestrzeni, odpowiada z małą pomocą nauczyciela, popełnia nieliczne błędy merytoryczne, jego wypowiedź charakteryzuje się ubogim słownictwem historycznym
  - **dopuszczający (2):** uczeń zna podstawowe fakty i z pomocą nauczyciela udziela odpowiedzi na pytania, popełnia liczne błędy merytoryczne i językowe
  - **niedostateczny (1):** uczeń nie spełnia wymagań podanych wyżej kryteriów ocen pozytywnych

❖ **ćwiczenia praktyczne na lekcji:**

- krótkie ćwiczenia np. analiza źródeł, praca z mapą, wykonanie tabeli, samodzielna notatka, krótkie wypracowanie, ćwiczenia z podręcznika, karty pracy

Oceniane działy w poszczególnych semestrach (latach) mogą ulec zmianie w przypadku zdarzeń losowych (np. dłuższa nieobecność nauczyciela spowodowana chorobą) lub, gdy uczniowie mają trudności w opanowaniu danego materiału np. realizowany dział wymaga większej ilości zajęć lekcyjnych.

II. Nieprzygotowanie do lekcji:

- uczeń zgłasza nieprzygotowanie na początku zajęć (nauczyciel otrzymuje od klasy wykaz wszystkich osób nieprzygotowanych)
- nauczyciel nie informuje uczniów o wykorzystanych lub niewykorzystanych nieprzygotowaniach
- nie można przenosić niewykorzystanych nieprzygotowań z pierwszego semestru na drugi

III. Ustalanie oceny śródrocznej i rocznej:

- punktem wyjścia przy ustalaniu śródrocznej i rocznej jest średnia z ocen bieżących
- przy ustalaniu oceny rocznej nauczyciel bierze pod uwagę wszystkie oceny cząstkowe z pierwszego i drugiego semestru

Tabela z przelicznikiem średniej ocen cząstkowych na oceny roczne

Ocena roczna	średnia ocen cząstkowych
celujący	5,55-6,0

bardzo dobry	4,55-5,54
dobry	3,55-4,54
dostateczny	2,55-3,54
dopuszczający	1,75-2,54
niedostateczny	1,74 i niżej

IV. Uzyskanie oceny wyższej niż przewidywana:

- uczeń lub jego rodzice mogą wnioskować w formie pisemnej do nauczyciela o podwyższenie o jeden stopień przewidywanej oceny rocznej
- warunki ubiegania się o wyższą ocenę niż przewidywana:
  - uczniowi do oceny wyższej brakuje nie więcej niż 0,25 z wyjściowej średniej ocen
  - frekwencja ucznia na zajęciach przekracza 80%, a jego nieobecności zostały usprawiedliwione
  - uczeń skorzystał ze wszystkich oferowanych przez nauczyciela form poprawy ocen bieżących
- nauczyciel wyznacza uczniowi termin, formę i zakres materiału konieczny do uzupełnienia

6. **Dostosowanie wymagań edukacyjnych**

Dysgrafia, czyli brzydkie, nieczytelne pismo

Dostosowanie wymagań będzie dotyczyło **formy sprawdzania wiedzy**, a nie treści. Wymagania merytoryczne, co do oceny sprawdzianu lub pracy pisemnej powinny być ogólne, takie same, jak dla innych uczniów, natomiast sprawdzenie pracy może być niekonwencjonalne. Np., jeśli nauczyciel nie może przeczytać pracy ucznia, może go poprosić, aby uczynił to sam lub przepisać ustnie z tego zakresu materiału. Może też skłaniać ucznia do pisania drukowanymi literami lub na komputerze.

Dysortografia, czyli trudności z poprawną pisownią pod względem ortograficznym, fonetycznym, interpunkcyjnym itd.

Dostosowanie wymagań będzie dotyczyło głównie **formy sprawdzania** i oceniania wiedzy z danego zakresu. Ocenianiu podlegać będzie przede wszystkim merytoryczna strona sprawdzianu lub pracy pisemnej. W żadnym wypadku dysortografia nie uprawnia do zwolnienia ucznia z nauki ortografii i gramatyki.

Dysleksja, czyli trudności w czytaniu przekładające się często również na problemy ze zrozumieniem treści Dysleksja nie daje możliwości obniżenia wymagań jakościowych – uczniowie w przyszłości będą zdawać maturę. Zatem trzeba zachować, co najmniej przeciętny, poziom wymagań.

Ogólne zasady postępowania z uczniem z dysleksją rozwojową

1. Ograniczać czytanie tekstów do istotnych fragmentów ze względu na omawianą tematykę, akceptować korzystanie z innych źródeł informacji, jako uzupełnienie samodzielnie przeczytanych tekstów.
2. Kontrolować stopień zrozumienia samodzielnie przeczytanych przez ucznia poleceń, szczególnie podczas sprawdzianów (wolne tempo czytania, słabe rozumienie jednorazowo przeczytanego tekstu może uniemożliwić wykazanie się wiedzą z danego materiału).
3. Ze względu na wolne tempo czytania lub/i pisania zmniejszyć ilość zadań (poleceń) do wykonania w przewidzianym dla całej klasy czasie lub wydłużyć czas pracy ucznia (o ile jest to możliwe). Formy te należy stosować zamiennie – uczeń pozostawiony w klasie dłużej niż rówieśnicy, narażony na komentarze z ich strony sam zacznie rezygnować z dodatkowego czasu
4. Pisemne sprawdziany powinny ograniczać się do sprawdzanych wiadomości, wskazane jest, zatem stosowanie testów wyboru, zdań niedokończonych, tekstów z lukami – pozwoli to uczniowi skoncentrować się na kontrolowanej tematyce, a nie na poprawności pisania.
5. Wskazane jest preferowanie wypowiedzi ustnych. Sprawdzanie wiadomości powinno odbywać się często i dotyczyć krótszych partii materiału. Pytania kierowane do ucznia powinny być precyzyjne.
6. Unikać wrywania do odpowiedzi. Jeśli to możliwe uprzedzić ucznia (na przerwie lub na początku lekcji), że będzie dzisiaj pytany. W ten sposób umożliwiamy uczniowi przypomnienie wiadomości, skoncentrowanie się, a także opanowanie napięcia emocjonalnego często blokującego wypowiedź.
7. Podczas oceny prac pisemnych nie uwzględniać poprawności ortograficznej.
8. W przypadku ucznia z dysgrafią wskazane jest akceptowanie pisma drukowanego, pisma na maszynie, komputerze, zwłaszcza prac obszernych (wypracowań, referatów). Nie należy również oceniać estetyki pisma, np. w zeszytach. Jeśli pismo dziecka jest trudne do odczytania, można zamienić pracę pisemną na wypowiedź ustną.

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- dawać więcej czasu na czytanie tekstów, poleceń, instrukcji, szczególnie podczas samodzielnej pracy lub sprawdzianów, w miarę potrzeby pomagać w ich odczytaniu
- starać się w miarę możliwości przygotowywać sprawdziany i kartkówki w formie testów
- uwzględniać trudności w rozumieniu treści, szczególnie podczas samodzielnej pracy z tekstem, dawać więcej czasu, instruować lub zalecać przeczytanie tekstu wcześniej w domu
- błędów nie omawiać wobec całej klasy
- w przypadku trudności w redagowaniu wypowiedzi pisemnych uczyć tworzenia schematów pracy, (wstęp, rozwinięcie, zakończenie)
- pomagać w doborze argumentów, jak również odpowiednich wyrażen i zwrotów
- nie obniżać ocen za błędy ortograficzne i graficzne w sprawdzianach i pracach pisemnych
- dawać więcej czasu na prace pisemne, sprawdzać, czy uczeń skończył notatkę z lekcji
- przypadku trudności z odczytaniem pracy odpytać ucznia ustnie
- pozwalać na wykonywanie prac pisemnych na komputerze
- nie wzywać ucznia do natychmiastowej odpowiedzi (można przygotować wcześniej ucznia informując go, że będzie pytany)
- pytać ustnie z ławki, niekiedy nawet odpytywać indywidualnie, często oceniać prace domowe
- materiał sprawiający trudność dłużej utrwałać, dzielić na mniejsze partie
- uwzględniać trudności z zapamiętywaniem nazw, nazwisk, dat
- w czasie odpowiedzi ustnych dyskretnie wspomagać, dawać więcej czasu na przypomnienie, wydobyć z pamięci nazw, terminów, dyskretnie naprowadzać
- podczas uczenia stosować techniki skojarzeniowe ułatwiające zapamiętywanie
- wprowadzać w nauczaniu metody aktywne, angażujące jak najwięcej zmysłów, używać wielu pomocy dydaktycznych (zdjęcia, filmy, mapy, schematy)
- zróżnicować formy sprawdzania wiadomości i umiejętności tak, by ograniczyć ocenianie na podstawie pisemnych odpowiedzi ucznia
- informować ucznia na lekcji, o czy będzie traktować temat następnych zajęć (żeby mógł w domu przeczytać tekst z podręcznika i uczestniczyć w lekcji nie czując się gorszym)

7. Moduły nauczane w klasie 3 i 4

I. Wątek: *Ojczysty Panteon i ojczyste spory*

Treści kształcenia i wychowania

STAROŻYTNOŚĆ:

- antyczny wzór bohatera – żołnierza i obrońcy ojczyzny,
- odniesienia do antycznego wzoru bohatera w polskiej historii, literaturze i sztuce,
- antyczny i dzisiejszy wzór obywatela.

ŚREDNIOWIECZE:

- koncepcje polityczne władców z dynastii piastowskiej (polityka wewnętrzna i międzynarodowa),
- rola ludzi Kościoła w budowie państwa polskiego w średniowieczu.

NOWOŻYTNOŚĆ:

- postawy obywateli Rzeczypospolitej wobec wyzwań epoki w XVI i XVII w. (życie polityczne, wojskowość, życie gospodarcze itd.),
- spory o przyczyny upadku polsko-litewskiej Rzeczypospolitej.

XIX WIEK:

- polityczne koncepcje walki narodowyzwoleńczej oraz nurtu realizmu politycznego w społeczeństwie polskim XIX w.,
- spory o ocenę XIX-wiecznych polskich powstań narodowych.

XX WIEK:

- sylwetki czołowych uczestników wydarzeń z lat 1918, 1944–1945, 1989,
- spory o kształt Polski w XX w.,
- postawy Polaków wobec totalitarnej władzy.

Przewidywane osiągnięcia uczniów

STAROŻYTNOŚĆ. Uczeń:

- charakteryzuje na wybranych przykładach antyczne wzory bohaterstwa żołnierza i obrońcy ojczyzny oraz porównuje je z bohaterstwem polskich żołnierzy różnych epok,

- przedstawia recepcję antycznych wzorców bohaterstwa w polskiej myśli politycznej, tradycji literackiej oraz edukacyjnej różnych epok,
- charakteryzuje wzory antycznego obywatela oraz porównuje je z postawami reprezentowanymi przez bohaterów polskiej literatury i historii.

ŚREDNIOWIECZE. Uczeń:

- charakteryzuje organizację państwa wczesnopiastowskiego,
- przedstawia działania władców z dynastii piastowskiej w polityce zagranicznej oraz ich rolę w polityce europejskiej,
- przedstawia rolę Kościoła katolickiego w procesach integracji społeczeństwa i państwa piastowskiego,
- na wybranych przykładach charakteryzuje i ocenia rolę ludzi Kościoła w umacnianiu państwa polskiego w epoce średniowiecza.

NOWOŻYTNOŚĆ. Uczeń:

- charakteryzuje ustrój demokracji szlacheckiej oraz przedstawia jego wady i zalety,
- przedstawia rozwój reformacji w państwie polsko-litewskim oraz jej wpływ na kształtowanie się postaw tolerancji religijnej,
- przedstawia koncepcje reformy ustroju Rzeczypospolitej od XVI do XVIII w.,
- charakteryzuje spory o przyczyny upadku polsko-litewskiej Rzeczypospolitej, z uwzględnieniem opinii myślicieli okresu oświecenia oraz polskich historyków kolejnych epok.

XIX WIEK. Uczeń:

- omawia i ocenia polityczne koncepcje nurtu insurekcyjnego oraz nurtu realizmu politycznego w społeczeństwie polskim XIX w.,
- przedstawia przyczyny, przebieg i konsekwencje polskich powstań narodowych XIX w.,
- przedstawia spory o ocenę XIX-wiecznych polskich powstań narodowych.

XX WIEK. Uczeń:

- charakteryzuje różne koncepcje ustroju i zasięgu terytorialnego Polski w XX w., z uwzględnieniem cezury lat 1918, 1944–1945, 1989, prezentuje sylwetki czołowych uczestników wydarzeń politycznych z historii Polski XX w.,
- charakteryzuje postawy Polaków wobec okupantów w czasie II wojny światowej, z uwzględnieniem różnych form oporu,
- przedstawia postawy społeczne wobec władzy komunistycznej w Polsce, z uwzględnieniem przejawów oporu, współpracy lub przystosowania,
- charakteryzuje proces demokratyzacji życia społecznego i politycznego w Polsce po 1989 r.

II. Wątek: *Europa i świat*

Treści kształcenia i wychowania

STAROŻYTNOŚĆ:

- cywilizacja grecka w basenie Morza Śródziemnego,
- ekspansja starożytnego Rzymu,
- romanizacja obszarów Imperium Rzymskiego.

ŚREDNIOWIECZE:

- narodziny i cechy charakterystyczne religii islamskiej,
- kultura islamu,
- podboje ludów muzułmańskich,
- relacje chrześcijan z Żydami i muzułmanami w średniowieczu.

NOWOŻYTNOŚĆ:

- przyczyny wielkich odkryć geograficznych,
- odkrycia geograficzne XIV i XV w. oraz ich skutki,
- podróżnicy i odkrywcy późnego średniowiecza i czasów nowożytnych.

XIX WIEK:

- polityka europejska wobec Chin, Indii i Japonii w XIX w.,
- wpływ kultur Chin, Indii i Japonii na cywilizację europejską,
- kolonializm europejski XIX stulecia i jego ocena.

XX WIEK:

- relacje polityczne między Europą a Stanami Zjednoczonymi,
- kontakty gospodarcze i kulturalne między USA a Europą w XX w.,
- liberalizacja handlu światowego i jej konsekwencje.

Przewidywane osiągnięcia uczniów**STAROŻYTNOŚĆ.** Uczeń:

- przedstawia podboje rzymskie w okresie republiki i cesarstwa oraz ich konsekwencje,
- charakteryzuje proces romanizacji ludów podbitych przez Rzymian,
- przedstawia proces tworzenia się cywilizacji rzymskiej z uwzględnieniem wpływów starszych kultur basenu Morza Śródziemnego.

ŚREDNIOWIECZE. Uczeń:

- charakteryzuje cywilizację islamu i jej relacje ze średniowieczną Europą,
- przedstawia wpływy islamskie na średniowieczną kulturę i sztukę w Europie,
- omawia wybrane konflikty i przykłady pokojowego współistnienia chrześcijan, Żydów i muzułmanów w okresie średniowiecza.

NOWOŻYTNOŚĆ. Uczeń:

- przedstawia osiągnięcia w dziedzinie techniki żeglugi pozwalające na coraz większy zasięg podróży morskich w okresie późnego średniowiecza,
- charakteryzuje polityczne, społeczne i gospodarcze czynniki prowadzące do podejmowania wypraw odkrywczych,
- przedstawia postacie: Krzysztofa Kolumba, Henryka Żeglarza, Vasco da Gamę, Ferdynanda Magellana, Bartolomeu Diaza,
- omawia osiągnięcia najsłynniejszych żeglarzy-odkrywców przełomu XV i XVI w. oraz charakteryzuje ich rolę w kształtowaniu obrazu świata w nowożytnej Europie.

XIX WIEK. Uczeń:

- charakteryzuje wzajemne relacje Europy, Indii, Chin i Japonii w XIX w.,
- przedstawia wpływ cywilizacji Indii, Chin i Japonii na kulturę europejską,
- ocenia moralne aspekty polityki kolonialnej wobec krajów kolonizowanych,
- przedstawia spory dotyczące oceny XIX-wiecznego kolonializmu.

XX WIEK. Uczeń:

- przedstawia polityczne i gospodarcze relacje Europy ze Stanami Zjednoczonymi w XX w.,
- charakteryzuje wzajemne przenikanie się kultur Europy i Stanów Zjednoczonych w XX w.,
- przedstawia negatywne i pozytywne skutki liberalizacji światowego handlu.

III. Wątek: *Rządzący i rządzeni***Treści kształcenia i wychowania****STAROŻYTNOŚĆ:**

- pojęcie obywatela i obywatelskości w starożytnych Atenach i Rzymie,
- wpływ antycznego wzorca obywatela na postawy obywatelskie w późniejszych epokach, w tym w polsko-litewskiej Rzeczypospolitej.

ŚREDNIOWIECZE:

- władza cesarza, króla i papieża w średniowiecznej Europie i relacje między nimi,
- samorząd miejski w średniowieczu,
- relikty świata feudalnego w rzeczywistości późniejszych epok.

NOWOŻYTNOŚĆ:

- staropolski parlamentaryzm na tle Europy,
- oligarchizacja życia politycznego i rozwój systemu klientalnego w polsko-litewskiej Rzeczypospolitej.

XIX WIEK:

- zjawisko rewolucji społeczno-politycznej,
- ideologia ruchu anarchistycznego.

XX WIEK:

- opozycja polityczna w PRL,
- pojęcie antyutopii w dziełach George'a Orwella i Aldousa Huxleya.

Przewidywane osiągnięcia uczniów**STAROŻYTNOŚĆ.** Uczeń:

- przedstawia proces kształtowania się demokracji ateńskiej,
- charakteryzuje mechanizmy ustrojowe prowadzące do powstania republiki rzymskiej i omawia jej strukturę,
- wyjaśnia rozumienie pojęć obywatel i obywatelstwo w demokracji ateńskiej oraz republice rzymskiej,
- przedstawia przykłady recepcji antycznego pojęcia obywatela w późniejszych epokach, z uwzględnieniem Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

ŚREDNIOWIECZE. Uczeń:

- przedstawia średniowieczny spór między papieżem a cesarstwem o prymat w średniowiecznej Europie,
- charakteryzuje relacje między cesarzem a królami i książętami w średniowiecznej Europie,
- przedstawia zakres władzy i sposób funkcjonowania samorządu miejskiego w średniowiecznym mieście,
- odnajduje relikty feudalizmu w różnych dziedzinach życia (polityka, gospodarka, kultura itd.) późniejszych epok.

NOWOŻYTNOŚĆ. Uczeń:

- przedstawia proces kształtowania się demokracji szlacheckiej w Polsce,
- analizuje funkcjonowanie demokracji szlacheckiej i porównuje ją z systemami parlamentarnymi nowożytnej Europy,
- przedstawia przyczyny procesu oligarchizacji ustroju polsko-litewskiej Rzeczypospolitej oraz wskazuje jego przejawy i negatywne skutki dla funkcjonowania państwa.

XIX WIEK. Uczeń:

- wyjaśnia, na czym polegało zjawisko rewolucji społeczno-politycznej na przestrzeni dziejów,
- na wybranych przykładach analizuje przyczyny i ideowe korzenie rewolucji społeczno-politycznych,
- przedstawia genezę, cele i ideologię ruchu anarchistycznego w XIX-wiecznej Europie.

XX WIEK. Uczeń:

- omawia przyczyny powstania, działalność i kierunki ideowe opozycji politycznej w PRL,
- objaśnia pojęcie antyutopii, odwołując się do twórczości George'a Orwella i Aldousa Huxleya.

IV. Wątek: Wojna i wojskowość

Treści kształcenia i wychowania

STAROŻYTNOŚĆ:

- strategia wojenna Aleksandra Wielkiego i Juliusza Cezara,
- organizacja i technika wojenna armii rzymskiej.

ŚREDNIOWIECZE:

- etos rycerski,
- koncepcja wojny sprawiedliwej i niesprawiedliwej w średniowieczu.

NOWOŻYTNOŚĆ:

- przyczyny i następstwa wojen religijnych w nowożytnej Europie,
- wybitni wodzowie polsko-litewskiej Rzeczypospolitej i ich strategia.

XIX WIEK:

- strategia wojenna Napoleona Bonapartego,
- Napoleon w oczach Polaków i innych narodów europejskich,
- XIX-wieczne koncepcje ładu światowego: *Pax Romana*, *Pax Britannica* i *Pax Americana*.

XX WIEK:

- główne regulacje międzynarodowego prawa wojennego,
- ruch pacyfistyczny w XX w.,
- wizje zagłady w literaturze i filmach science fiction.

Przewidywane osiągnięcia uczniów

STAROŻYTNOŚĆ. Uczeń:

- przedstawia podboje Aleksandra Wielkiego i Juliusza Cezara, ze szczególnym uwzględnieniem ich taktyki i strategii,
- omawia strukturę, uzbrojenie, organizację i technikę wojenną armii rzymskiej.

ŚREDNIOWIECZE. Uczeń:

- przedstawia i charakteryzuje etos rycerski na podstawie literatury i tradycji średniowiecznej,

- charakteryzuje koncepcję wojny sprawiedliwej i niesprawiedliwej w średniowieczu oraz podaje przykłady takich wojen.

NOWOŻYTNOŚĆ. Uczeń:

- przedstawia przykłady wojen religijnych w nowożytnej Europie i analizuje ich przyczyny oraz następstwa,
- przedstawia wybranych wodzów polsko-litewskiej Rzeczypospolitej, z uwzględnieniem ich dokonań militarnych i strategii wojennej.

XIX WIEK. Uczeń:

- przedstawia karierę wojskową Napoleona Bonapartego, w tym przyczyny jego sukcesów i porażek, z uwzględnieniem taktyki i techniki wojennej,
- analizuje czarną i białą legendę napoleońską,
- wyjaśnia różnice w ocenie Napoleona I w Polsce i w innych państwach europejskich oraz omawia przyczyny tych rozbieżności,
- charakteryzuje i porównuje trzy XIX-wieczne koncepcje stworzenia ładu światowego – *Pax Romana*, *Pax Britannica* i *Pax Americana* – oraz ocenia je.

XX WIEK. Uczeń:

- analizuje wybrane przepisy międzynarodowego prawa wojennego oraz przedstawia przykłady ich łamania i przestrzegania,
- przedstawia genezę i cele ruchu pacyfistycznego oraz podaje przykłady jego aktywności,
- omawia wizje globalnej zagłady ukazane w wybranych dziełach literatury i filmu nurtu science fiction.